

Sygn. akt III Ko 442/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 lutego 2015 roku

Sąd Okręgowy w Białymstoku w III Wydziale Karnym w składzie:

Przewodniczący SSO Wiesław Żywolewski

Sędziowie SSO Izabela Komarzewska

SSO Szczęsny Szymański

Protokolant Monika Krajewska

przy udziale prokuratora Marka Żendziana

po rozpoznaniu w dniu 20.02.2015 r.,

sprawy z wniosku **T. J.**

o zadośćuczynienie za niesłuszne zatrzymanie w sprawie karnej o sygn. akt (...) Prokuratury Rejonowej w Hajnówce na podstawie art. 552 § 4 k.p.k.

I. Zasądza od Skarbu Państwa na rzecz T. J. kwotę 1000 zł (jeden tysiąc złotych) tytułem zadośćuczynienia z ustawowymi odsetkami w wysokości 13% w stosunku rocznym od dnia uprawomocnienia się orzeczenia do dnia zapłaty;

II. Wniosek w pozostałym zakresie oddala;

III. Zasądza od Skarbu Państwa na rzecz T. J. kwotę 120 zł (sto dwadzieścia złotych) tytułem kosztów zastępstwa procesowego;

IV. Kosztami postępowania obciąża Skarb Państwa.

Sygn. akt III Ko 442/14

UZASADNIENIE

T. J., za pośrednictwem pełnomocnika procesowego, złożył w dniu 30.12.2014 roku wniosek o zasądzenie na jego rzecz kwoty 10.000 złotych tytułem zadośćuczynienia za niewątpliwie niesłuszne zatrzymanie z ustawowymi odsetkami od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty.

W uzasadnieniu wniosku pełnomocnik powołał się na niezasadność zatrzymania T. J. z uwagi na treść postanowienia z dnia 24 maja 2014 roku w sprawie (...) Prokuratury Rejonowej w Hajnówce o umorzeniu śledztwa z uwagi na brak znamion czynu zabronionego. Wskazał, że zatrzymanie stanowiło dla jego mocodawcy negatywne przeżycie z uwagi na realną obawę zastosowania wobec niego tymczasowego aresztowania, stres związany z samym zatrzymaniem, okoliczności przebywania w izbie zatrzymań, sposób traktowania wnioskodawcy przez funkcjonariuszy Policji oraz dalsze negatywne przeżycia związane z niesłusznym zatrzymaniem.

Sąd ustalił, co następuje:

T. J. zatrzymany został w dniu 30.12.2013 roku o godzinie 21.20 w związku z podejrzeniem popełnienia czynu z art. 197 § 1 k.k. Policja zabrała T. J. z miejsca zamieszkania. Wyprowadzenie mężczyzny widziało kilkanaście osób mieszkających w tym samym bloku. Został on wyprowadzony w kajdankach w eskorcie czterech policjantów. W trakcie czynności procesowych funkcjonariusze policji uświadamiali mężczyźnie powagę sytuacji związaną z rodzajem czynu, o jaki wymieniony był podejrzany i związaną z tym prawdopodobnością zastosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania. O godzinie 0.30 T. J. został umieszczony w Pomieszczeniu dla Osób Zatrzymanych Komendy Powiatowej Policji w H.. W dniu 31.12.2013 roku w godzinach od 13.38 do 16.00 został przesłuchany przez funkcjonariusza KPP w H.. W dniu 31. 12.2013 roku o godzinie 18.00 został zwolniony. Wraz ze swoim obrońcą powrócił do miejsca swojego zamieszkania w B..

W dniu 26.05.2014 roku Prokurator Prokuratury Rejonowej w Hajnówce zatwierdził postanowienie funkcjonariusza KPP w H. o umorzeniu śledztwa przeciwko T. J. z uwagi na brak znamion czynu zabronionego.

Powyższe ustalono w szczególności na podstawie: zeznań wnioskodawcy (k.28v-29), zeznań świadka M. J.(k.29-30), protokołu zatrzymania osoby z akt sprawy (...) (k.59), postanowienia o umorzeniu śledztwa (k.139-140 akt sprawy (...)), dokumentacji związanej z osadzeniem w izbie zatrzymań (k.14-22).

Sąd zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 552 § 4 k.p.k. zadośćuczynienie przysługuje w wypadku „niewątpliwie niesłusznego zatrzymania”. Przy ocenie niewątpliwiej niesłuszności zatrzymania powinno się mieć na uwadze, czy stosowanie tego środka przymusu nastąpiło z obrazą przepisów Kodeksu postępowania karnego, tj. czy zostały spełnione określone w art. 244 k.p.k. warunki do zatrzymania konkretnej osoby i czy zgodnie z art. 248 § 1 k.p.k. czas zatrzymania nie był nadmierny, a tym samym, czy tenże środek spowodował dolegliwości, jakich osoba zatrzymana nie powinna była doznać, analizując to zagadnienie w aspekcie całokształtu okoliczności zaistniałych w sprawie. W wypadkach, gdy przy stosowaniu tymczasowego aresztowania (odpowiednio zatrzymania) sąd nie dopuścił się obrazy prawa procesowego, ocena niewątpliwiej niesłuszności stosowanego środka wymaga przede wszystkim uwzględnienia ostatecznego rozstrzygnięcia w sprawie w przedmiocie odpowiedzialności karnej osoby, która w tym trybie była pozbawiona wolności, a także całokształtu okoliczności ustalonych do chwili wydawania orzeczenia przez sąd rozpatrujący wniosek o odszkodowanie z tego tytułu. Konieczność uwzględnienia tak szerokiego kręgu okoliczności wynika z tego, że odpowiedzialność Skarbu Państwa za niesłuszne tymczasowe aresztowanie bądź zatrzymanie opiera się co prawda, na zasadzie ryzyka, ale jednocześnie niesłuszność musi mieć charakter niewątpliwy. Z tego punktu widzenia za niewątpliwie niesłuszne uznać należy w zasadzie każde tymczasowe aresztowanie oskarżonego lub zatrzymanie (podejrzanego), który ostatecznie (prawomocnie) został: uniewinniony, umorzono w stosunku do niego postępowanie (także warunkowo), sąd odstąpił od wymierzenia kary, nastąpiło skazanie na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, wymierzona została tylko kara niezwiązana z pozbawieniem wolności lub środek karny, a także, gdy wymierzona została kara pozbawienia wolności w wysokości niższej niż okres tymczasowego stosowania aresztowania - w tym ostatnim wypadku problem odszkodowania dotyczy tylko stosowania tymczasowego aresztowania w czasie stanowiącym różnicę między tymi okresami (L. K. Paparzycki, Komentarz do art.552 k.p.k., Lex).

Niewątpliwie niesłuszne jest bowiem tylko takie tymczasowe aresztowanie, które spowodowało dolegliwość, jakiej oskarżony (podejrzany) nie powinien był doznać w świetle całokształtu okoliczności, a więc i ostatecznego rozstrzygnięcia w sprawie, w której taki środek stosowano (Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2012 r., sygn. akt II KK 296/11, Lex nr 1212377). Poglądy judykatury i orzecznictwa dotyczące niesłuszności tymczasowego aresztowania pozostają aktualne odnośnie niesłuszności zatrzymania.

W okolicznościach niniejszej sprawy, postanowienie o umorzeniu śledztwa z dnia 24 maja 2014 r. z uwagi na brak znamion czynu zabronionego, wskazuje zatem na oczywistą niesłuszność zatrzymania T. J..

Niewątpliwym jest, iż w przypadku niewątpliwie niesłusznego zatrzymania należne jest też wnioskodawcy zadośćuczynienie za doznaną krzywdę moralną i fizyczną, adekwatne do rozmiaru cierpień i uciążliwości, rodzaju i stopnia dolegliwości wynikających z takowego zatrzymania.

W tej sytuacji szerszych rozważań wymagała kwestia wysokości zadośćuczynienia należnego T. J.. Na wstępie tychże rozważań należy podkreślić, iż kodeks postępowania karnego nie określa ani zasad ani podstaw, jakimi należy się kierować przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia za krzywdę wynikłą z niewątpliwie niesłusznego zatrzymania. Bez wątplenia zadośćuczynienie winno stanowić rekompensatę za szkodę niematerialną wynikłą z pozbawienia wolności, która zrównoważy negatywne przeżycia pokrzywdzonego. Należy przy tym uwzględnić charakter i stopień cierpień psychicznych i fizycznych, ich intensywność, czas trwania, następstwa dla zdrowia i dla życia osobistego, stopień dolegliwości z jakimi wiązało się zatrzymanie. Wedle reguły zawartej w art. 445 § 1 k.c. "odpowiedniość sumy" oznacza, że zadośćuczynienie za krzywdę powinno mieć charakter kompensacyjny, nie będąc wartością nadmierną pod względem ekonomicznym, tylko odpowiadającą aktualnym warunkom i przeciętnej stopie życiowej społeczeństwa. Z drugiej strony zadośćuczynienie nie może mieć tylko charakteru symbolicznego ale i komercyjnego, przeto pozostawać musi w realnej proporcji do charakteru i rozmiaru krzywdy i jednocześnie korelować z poziomem dochodów ludności (vide: wyrok SN z 4 lutego 2008 r., III KK 349/07, uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 20 maja 2014 r., II AKa 87/14, lex nr 1496382).

Podkreślić należy, iż z akt sprawy wynika, iż T. J. wcześniej nigdy nie był pozbawiony wolności i nie przebywał w jednostce penitencjarnej. Z tego też względu nawet krótki okres zatrzymania (2 dni) stanowił dla wymienionego niewątpliwie znaczne przeżycie psychiczne. Odczuwał zapewne silne negatywne emocje, niepewność co do dalszych decyzji odnośnie jego osoby. Tym bardziej, iż jego obawy potęgowałyby wypowiedzi osób mu wówczas towarzyszących. Policjanci oraz współosadzony z celi podkreślali powagę czynu w sprawie którego toczyło się postępowanie i związaną z tym perspektywę nieuchronności tymczasowego aresztowania.

Należy mieć na uwadze, iż stres potęgowały okoliczności zatrzymania. T. J. został zabrany z domu, po uprzednim zakuciu w kajdanki, w eskorcie kilku policjantów. Przed blokiem czekały dwa pojazdy policyjne. Sytuację tą obserwowali sąsiedzi z bloku, którzy dopytywali bliskich pokrzywdzonego i w czasie późniejszym samego zatrzymanego, o przyczyny zatrzymania. T. J. jest znany przez mieszkańców bloku, albowiem mieszkał w tym miejscu 27 lat. Bezpośrednio po zwolnieniu zdarzało się, iż wymieniony spotykał się z nieprzychylnymi reakcjami sąsiadów (szepcaniem między sobą, dopytywaniem się) oraz osób przewożonych przez niego autobusem na trasie B. – H. (wytykanie palcami, wyzwiska związane z rodzajem czynu o jaki został podejrzany), co zapewne potęgowało jego przeżycia psychiczne. W tej sytuacji miał prawo czuć się zażenowany i poniżony. Kłopotliwe zapewne było niejednokrotne tłumaczenie zainteresowanym, iż sytuacja w jakiej się znalazł wynikała wyłącznie z pomówienia. Niniejsze okoliczności znalazły odzwierciedlenie nie tylko w wyjaśnieniach samego wnioskodawcy, ale nadto spójnych z nimi zeznaniach M. J. (k.29v-30). Kontakt ze świadkiem na sali rozpraw utwierdził Sąd w przekonaniu, iż jego relacja, mimo iż jest bratem wnioskodawcy, stanowi rzetelny opis sytuacji. Nie sposób jednak uznać, iż T. J. spotkał się z tak szerokim ostracyzmem środowiskowym, który wymagałby zasądzenia kwoty zadośćuczynienia wskazanej we wniosku. Niewątpliwie bowiem nadal mieszka w tym samym miejscu i pracuje jako kierowca autobusu na trasie B. H., co uzasadnia przekonanie, iż nieprzychylnie reakcje jakkolwiek zdarzały się, to mężczyzna radził sobie z nimi.

Okoliczności przebywania w izbie zatrzymań i warunki w niej zastane nie były szczególnie dotkliwe. W ocenie Sądu, okoliczności na jakie powołuje się w swych wypowiedziach wnioskodawca (gołe ściany, kawałek stołu) nie odbiegały od przeciętnych warunków panujących w takich placówkach. Ze strony współosadzonego i funkcjonariuszy państwowych nie spotkały T. J. w owym czasie żadne szykany. Tym samym trzeba uznać, iż stopień jego negatywnych przeżyć psychicznych i fizycznych nie wykraczał ponad przeciętność. Pożywienie otrzymał odpowiednio do pory dnia. Brak pożywienia w dniu 30.12.2013 r. wynikał z nocnej godziny zatrzymania. Wymienionemu pozwolono spożywać wodę, jaką ze sobą posiadał, a rano otrzymał śniadanie.

Sąd miał na uwadze, iż pokrzywdzony po wyjściu na wolność w sylwestra był rozżalony. Zrezygnował z udziału w zaplanowanej wcześniej imprezie sylwestrowej. Niewątpliwie mężczyzna był przybity zaistniałą sytuacją. Jakkolwiek nie sposób pomijać faktu, iż wymieniony nie korzystał z fachowej pomocy psychologa.

Wyżej przedstawione fakty dają asumpt do wniosku, że kwotą adekwatną do krzywd doznanych przez T. J. jest kwota 1000 złotych. Wymieniona kwota zadośćuczynienia powinna wynagrodzić doznane cierpienia psychiczne, dać wnioskodawcy pewną rekompensatę, która je złagodzi. Także w jego przypadku stanowi ona realną i odczuwalną wartość ekonomiczną (wnioskodawca deklaruje, iż w tamtym okresie miał średni dochód około 1300 zł brutto miesięcznie, k. 47 akt sprawy (...)), która zrównoważy w przybliżony sposób poniesioną szkodę niemajątkową. Zasądzona kwota jest odpowiednia do subiektywnego poczucia krzywdy i wywołanego u wnioskodawcy stresu związanego z izolacją oraz pozostaje odpowiednia do warunków życia społeczeństwa. W orzecznictwie ugruntowany jest pogląd, iż zadośćuczynienie nie może osiągać wartości nadmiernej w stosunku do doznanej krzywdy oraz musi być utrzymane w rozsądnych granicach i dostosowane do majątkowych stosunków panujących w społeczeństwie. Uzasadnia to miarkowanie zadośćuczynienia w oparciu o kryteria obiektywne, związane z przyjętymi w społeczeństwie ocenami (tak: wyrok SA w Gdańsku z dnia 13.02.2013 r., II AKa 25/13, wyrok SA w Lublinie z dnia 29.03.2012 r., II AKa 21/12, czy też wyrok SA w Rzeszowie z dnia 31.01.2013 r., II AKa 3/13).

W pozostałym zakresie, żądana przez wnioskodawcę kwota jest zdecydowanie zawyżona i nieuzasadniona. Dlatego w pozostałym zakresie wniosek został oddalony.

O odsetkach rozstrzygnięto na mocy art. 481 § 1 k.c. Mając przy tym na uwadze, iż wymagalność roszczenia rozpoczyna się z chwilą prawomocności orzeczenia sądowego, stanowiącego podstawę zapłaty, albowiem od tej daty dłużnik (Skarb Państwa) zna wysokość długu.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 554 § 2 k.p.k. Sąd rozstrzygnął o zwrocie wydatków poniesionych przez wnioskodawcę - kosztów zastępstwa procesowego na podstawie § 14 ust.6 i § 16 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. 2013 poz.461). Sąd podziela bowiem pogląd wyrażony przez Sąd Apelacyjny w Białymstoku z dnia 3 września 2009 r. w sprawie o sygn. akt II AKa 125/09, iż regulacja zawarta w przepisie art. 554 § 2 in fine k.p.k. - "postępowanie wolne jest od kosztów" oznacza (...), że postępowanie wolne jest od kosztów procesu, a więc i kosztów związanych z ustanowieniem w sprawie pełnomocnika (OSAB 2009/2-3/43-46, Prok.i Pr.-wkl. 2010/3/43, KZS 2009/11/72, Lex nr 523855).